

7. Hospodaření vládních institucí

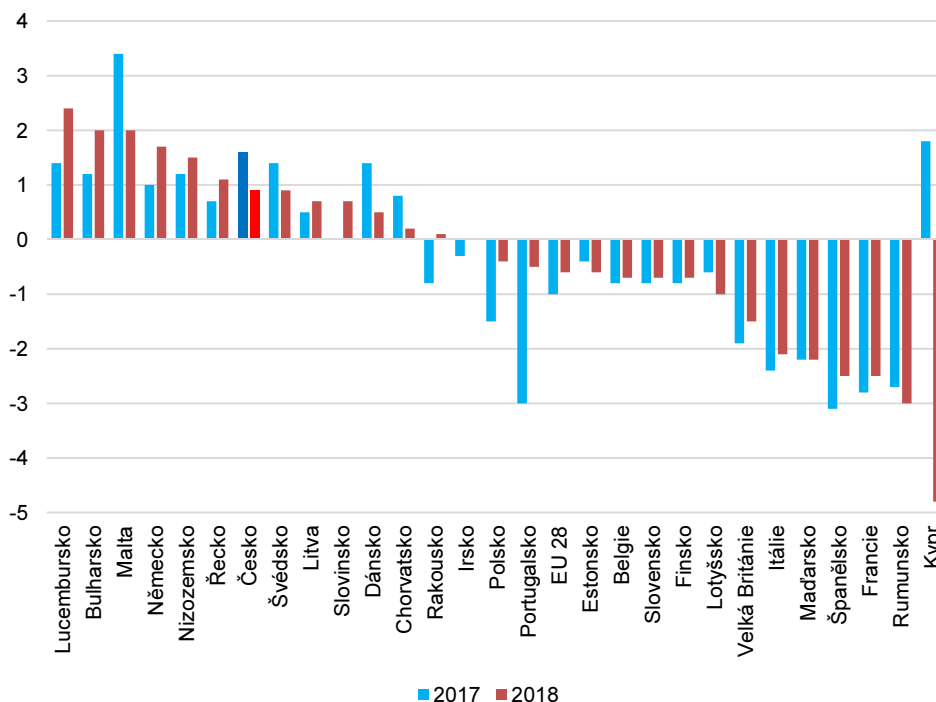
Sektor vládních institucí loni hospodařil s přebytkem.

Hospodaření sektoru vládních institucí v roce 2018 skončilo v přebytku 47,4 mld. korun. Kladné saldo se meziročně snížilo o 31,3 mld. Přebytkového hospodaření dosáhly vládní instituce potřetí v řadě, poprvé od roku 2014 však dynamika výdajů překročila příjmy, což bylo také důvodem poklesu salda. Relativní ukazatel salda vůči HDP loni dosáhl 0,9 % a meziročně se snížil o 0,7 p. b. Mezi ostatními zeměmi EU si však Česko z hlediska hospodaření vládního sektoru zatím drží přední pozici.

Přebytku dosáhlo rovněž 13 zemí EU.

Celkem 13 států Evropské unie loni dosáhlo přebytku hospodaření vládních institucí a jedna země měla rozpočet vyrovnaný. Při ohlédnutí zpět se to jeví jako výjimečný výsledek i ve srovnání s obdobím vrcholící konjunktury let 2005 až 2007 nebo s devadesátými lety, kdy bylo přebytkové hospodaření poměrně časté. Například v roce 2007 (vrchol konjunktury před Velkou recesí) mělo přebytkový rozpočet 11 zemí a šlo o třetí nejlepší výsledek v celé dostupné řadě od roku 1995 (po letech 2018 a 2017). U většiny zemí také došlo k meziročnímu zlepšení salda hospodaření. Nejvyššího relativního přebytku loni dosáhlo Lucembursko (2,4 % HDP) a shodně 2 % HDP Bulharsko a Malta. Naopak na Kypru došlo k výraznému zhoršení hospodaření a saldo skončilo na -4,8 % HDP. Jde o jedinou zemi, která loni výrazně nedodržela maastrichtské kritérium maximálně 3% deficitu. Rumunsko se udrželo přesně na této hranici. Shodně 2,5% deficitu vůči HDP dosáhly Francie a Španělsko.

Graf č. 8 Čisté půjčky/výpůjčky sektoru vládních institucí (v % HDP, z údajů v běžných cenách)

Zdroj: Eurostat

Příjmy vládních institucí rostly zejména díky daním z příjmů, které odražely silný růst mezd a platů.

Příjmy sektoru vládních institucí loni dosáhly 2 210,8 mld. korun a meziročně narostly o 166,5 mld. (8,1 %). To je nejvíce od roku 2015. Vysoký přírůstek souvisí především se zvýšením výnosů daní z příjmů (o 7,0 %) a také čistých sociálních příspěvků (9,8 %). Dynamika obou zdrojů je přímo navázána na růst mezd a platů. Objem přijatých daní z výroby a z dovozu se zvyšoval mírněji (4,8 %). Uvedené příjmy jsou klíčovou součástí zdrojů sektoru vládních institucí. V roce 2018 tvořily

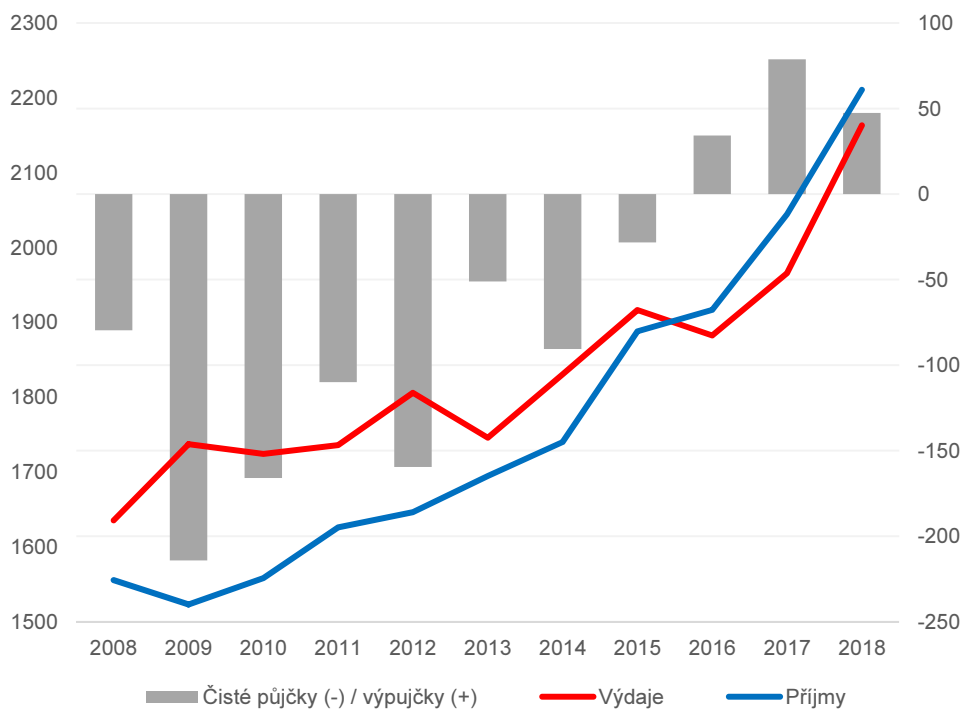

86,4 % z celkových příjmů. Jejich podíl také přímo odráží vývoj hospodářského cyklu. V období 2016–2018 tak překračoval 86 %, zatímco v letech 2009–2014 se pohyboval mezi 82 až 84 %. Dalším zdrojem je hodnota tržní produkce, produkce pro vlastní užití a plateb za ostatní netržní produkci. Ta loni dosáhla 172,6 mld. korun a meziročně se zvýšila o 5,7 %. Přijaté ostatní běžné transfery loni dosáhly 50,3 mld. korun a zvýšily se o 24,8 %. Kapitálové transfery, které mají často kolísavý charakter, protože jejich významnou částí jsou příjmy z evropských fondů, se loni zvýšily o 10,7 mld. korun (32,9 %) a dosáhly 43,2 mld. Nejmenší součástí příjmů vládních institucí byly důchody z vlastnictví (např. dividendy). Ty loni činily 35,3 mld. korun a meziročně narostly o 15,2 %.

Mzdové náklady ale tížily výdajovou stránku rozpočtu.

Důvodem meziročního snížení přebytku hospodaření vládního sektoru byl prudký nárůst výdajů. Ty se zvýšily o 197,8 mld. korun (10,1 %, největší přírůstek od roku 2003) na 2 163,4 mld. Poprvé tak výdaje překročily 2 biliony korun. Největší část tvořily vyplacené sociální dávky a naturální sociální transfery. V roce 2018 to bylo 791,3 mld. korun a meziročně se částka zvýšila o 5,5 %. Prudké navýšení celkových výdajů má však původ v náhradách zaměstnancům, které vzrostly o 12,7 % na 520,6 mld. korun. Více než 10% byl jejich nárůst i v roce 2017, takže celkový objem se za poslední dva roky zvýšil téměř o čtvrtinu. Zvýšil se také jejich podíl na celkových výdajích vládního sektoru. Zatímco v roce 2015 to bylo 20,8 %, loni už činil podíl 24,1 %. Výrazně se zvýšila také mezispotřeba – o 9,7 % na 325,0 mld. korun. Nejvíce od roku 2011 vzrostl objem vyplacených dotací – o 10,0 % na 120,7 mld. korun. K výše jmenovaným faktorům přispívajícím k růstu výdajů vládních institucí se loni přidala také investiční aktivita – výdaje na tvorbu hrubého fixního kapitálu dosáhly 218,5 mld. korun a meziročně se zvýšily o 47,4 mld. (27,7 %).

Graf č. 9 Příjmy, výdaje (levá osa) a čisté půjčky/výpůjčky (pravá osa) vládních institucí (v mld. korun)

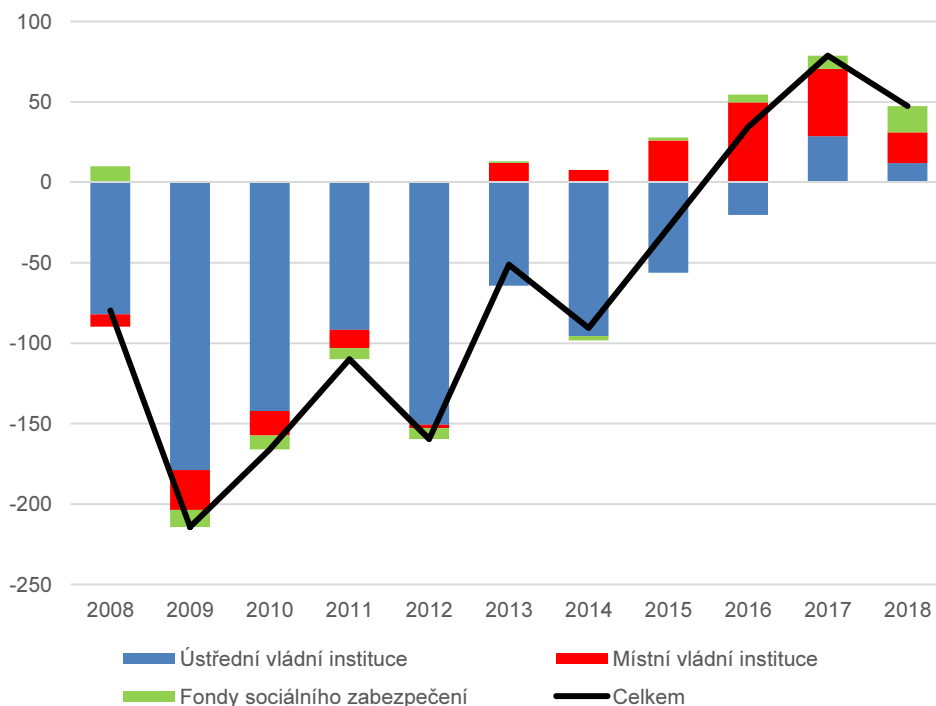
Zdroj: ČSÚ

Kladného salda hospodaření dosáhly všechny subsektory.

Podobně jako v roce 2017 i loni všechny subsektory dosáhly přebytkového hospodaření. Kladné saldo ústředních vládních institucí se zmírnilo o 16,6 mld.

korun a dosáhlo 12,0 mld. Zhoršení salda způsobil prudký nárůst celkových výdajů (8,2 %), zejména pod vlivem růstu náhrad zaměstnancům o 11,7 %. Výrazně se zvýšila rovněž investiční aktivita (17,1 %) a prudce se navýšily vyplacené dotace (12,6 %). Na příjmové stránce došlo ke zvýšení o 6,9 %. Subsektor čerpal zejména z růstu mezd a platů ve všech sektorech (přijaté daně z důchodů vzrostly o 7,0 %, čisté sociální příspěvky o 9,8 %). Výběr daní z výroby a dovozu rostl mírněji – o 3,5 %. Rovněž místní vládní instituce zaznamenaly pokles přebytku o 22,9 mld. korun na 19,0 mld. Jejich výdaje rostly o 15,2 %. Kromě náhrad zaměstnancům (navýšení o 13,9 %) se ve výdajích projevilo posílení tvorby hrubého fixního kapitálu o 39,3 %. Místní vládní instituce zaznamenaly také silný růst příjmů – o 10,1 %. To lze připsat i vyššímu nárůstu příjmů z daní z výroby a dovozu (o 9,5 %). Fondy sociálního zabezpečení¹ si přebytek udržely již čtvrtým rokem a navíc jej loni zdvojnásobily na 16,4 mld. korun. Ačkoli u nich růst výdajů také posílil (6,8 %), příjmová stránka zcela odrážela vývoj v oblasti mezd a platů (nárůst příjmů o 9,5 %). Téměř většinovým zdrojem příjmů subsektoru jsou totiž přijaté čisté sociální příspěvky. Ty se zvýšily o 9,7 %.

Graf č. 10 Čisté půjčky (+) / výpůjčky (–) vládních institucí v členění na subsektory (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

Celkový dluh vládních institucí klesl.

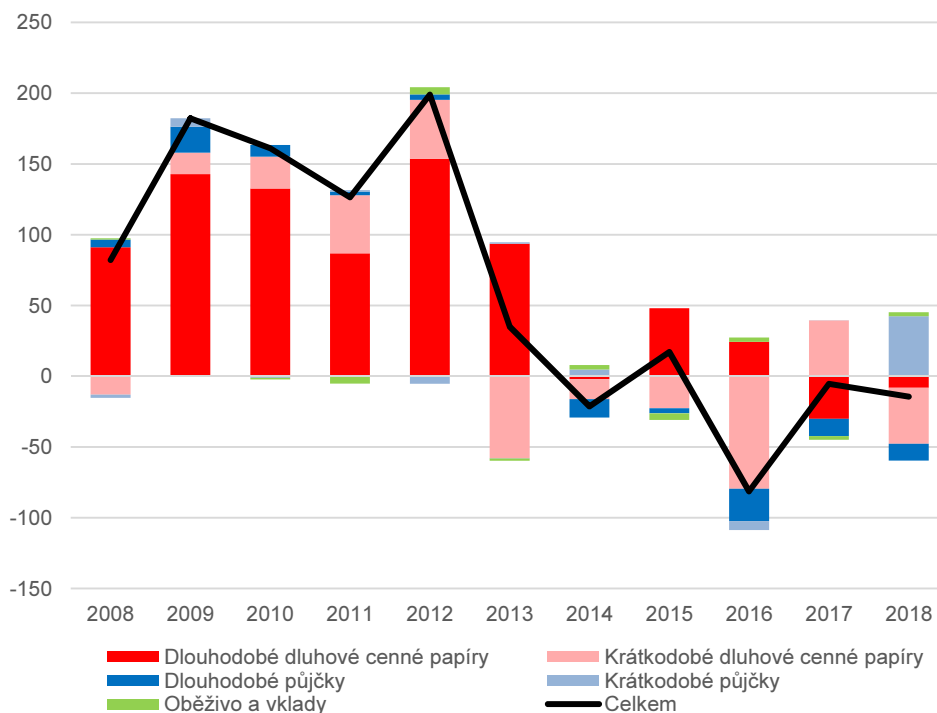
Celkový dluh sektoru vládních institucí ke konci roku 2018 činil 1 735,1 mld. korun. Meziročně se snížil o 14,5 mld. korun a k poklesu došlo potřeží v řadě. Z pohledu struktury nedošlo k fundamentálním změnám. I nadále tvořily naprostou většinu dluhové cenné papíry (89,6 %) následované půjčkami (9,9 %) a vklady (0,5 %). Ve směru poklesu dluhu ke konci roku působily zejména krátkodobé dluhové cenné papíry, kterých ubylo o 39,6 mld. korun. Jde však o téměř stejný objem, který v roce 2017 v portfoliu přibyl. Mírně ubylo také dlouhodobých dluhových cenných papírů (o 8,2 mld. korun). Pošesté v řadě se snížil objem dlouhodobých půjček (o 11,9 mld. korun). Naopak objem krátkodobých půjček byl ke konci roku 2018 meziročně o 42,4 mld. vyšší. Krátkodobé půjčky v portfoliu dluhu narostly ve

¹ Zahnuje především zdravotní pojišťovny.

2. čtvrtletí 2018 a ke konci roku objem činil 45,4 mld. Naposledy byla hranice 30 mld. překonána v roce 2003.

Graf č. 11 Meziroční změna hrubého konsolidovaného dluhu sektoru vládních institucí (v mld. korun, běžné ceny)

Zdroj: ČSÚ

Relativní dluh se snižoval v Česku i Evropské unii.

Podíl dluhu vládních institucí na HDP (relativní dluh) klesl na 32,7 % a byl nejnižší od roku 2008 (meziročně klesl o 2 p. b.). Relativní dluh poklesl již popáté v řadě, vydatně mu ale pomáhalo několik let příznivého hospodářského růstu. Zadlužení vůči HDP v evropské osmadvacítce loni rovněž kleslo a dosáhlo 80,0 %. Ke snížení relativního dluhu došlo u naprosté většiny zemí. Výjimkou bylo Řecko (nárůst o 4,9 p. b.), Itálie (+0,8 p. b.), Kypr (+6,7 p. b.) a Francie, u které nedošlo ke změně. Největší pokles relativního dluhu zaznamenaly Litva (-5,2 p. b.), Nizozemsko (-4,6 p. b.) a Rakousko (-4,4 p. b.). Hranici 60 % dluhu vůči HDP překročilo 14 zemí. Finsku se ale podařilo po čtyřech letech dostat pod ni. Nejvyšší relativní dluh měly loni Řecko (181,1 %), Itálie (132,2 %) a Portugalsko (121,5 %). Více než 100 % měly Kypr (102,5 %) a Belgie (102,0 %). Nejnižší relativní dluh v EU mělo Estonsko (8,4 %), dále Lucembursko (21,4 %) a Bulharsko (22,6 %). Česko mělo čtvrtý nejnižší relativní dluh v EU.